

Vermogensdelicten deel 1

Deel 1. Verduistering, valsheid in geschrift en oplichting

3 ■ 2020

Colofon

- **Missie** JurisDidact streeft ernaar kennis en inzicht bij juristen te verhogen en de ontwikkeling van het professioneel handelen te bevorderen door middel van onafhankelijke, individuele nascholing.
- **PO-punten** 3
- **Geldigheid** U kunt de eindtoets maken zolang deze in uw online persoonlijk dossier staat vermeld.

- **Redactie** Mr. Pieter Dorhout, hoofdredacteur
Mr. dr. Chana Grijsen
Prof. mr. dr. Charlotte Phillips
Prof. mr. dr. Lies Punselie
- **Docent** Mr. Carolien Noorduyn en mr. Linda van der Hut
- **Uitgever** Igno Ketelaars
- **Vormgeving** Roelof Koster Design, Mildam
- **Foto omslag** Splinter Photography, Job Jonathan Schlingemann

© 2020 JurisDidact, Gorssel

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enig andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

- **Bestellingen** De basisprijs van een programma is € 189,50 (excl. btw). Bij gelijktijdige bestelling vanaf 4 programma's geldt korting. Zie hiervoor de website van JurisDidact. JurisDidact legt de gegevens van bestellers vast voor verwerking van de bestelling. De gegevens kunnen door ons worden gebruikt om u te informeren over relevante producten en diensten, tenzij u te kennen hebt gegeven hiertegen bezwaar te hebben.
- **Certificaten** Certificaten worden alleen toegekend aan kopers van losse programma's.
- **Administratie** Bij wijziging van de tenaamstelling en/of het adres verzoeken wij u deze gegevens door te geven aan de klantenservice van JurisDidact: Parallelweg 25, 7213 VT Gorssel.
- **Algemene voorwaarden** Levering en diensten geschieden volgens de Algemene voorwaarden van MOCuitgevers BV, gedeponeed bij de Kamer van Koophandel onder nummer 6469182. Een exemplaar van deze voorwaarden zal op verzoek worden toegezonden. De voorwaarden zijn te raadplegen via www.mocuitgevers.nl.

Inhoud

Inleiding – 5

Pre-toets – 7

Blok A

Verduistering versus diefstal

A1 Wettekst – 11

A2 Belangrijkste bestanddelen – 14

A3 Recente jurisprudentie – 18

A4 Opmerkingen naar aanleiding van rechtspraak – 21

Blok B

Valsheid in geschrift

B1 Wettekst – 23

B2 Belangrijkste bestanddelen – 25

B3 Recente jurisprudentie – 29

B4 Opmerkingen naar aanleiding van rechtspraak – 33

Blok C

Oplichting is bedrog

C1 Wettekst – 35

C2 Belangrijkste bestanddelen – 37

C3 Recente jurisprudentie – 42

C4 Opmerkingen naar aanleiding van rechtspraak – 45

Afkortingenlijst – **46**

Antwoorden pre-toets en casuïstiek – **47**

Literatuur – **52**

Toetsvragen – **54**

De categorie ‘vermogensdelicten’ is geen vastomlijnd juridisch begrip. De kern van vermogensdelicten is dat een ander financieel nadeel wordt toegebracht, doorgaans met het doel er zelf beter van te worden. Winstbejag is op zichzelf genomen evenwel geen noodzakelijk doel van het plegen van een vermogensdelict.

Ons Wetboek van Strafrecht kent allerlei verschillende soorten vermogensdelicten. Wij hebben ervoor gekozen delicten te behandelen die in de praktijk veel voorkomen. Het betreft de misdrijven diefstal, verduistering, valsheid in geschrift en oplichting. De laatste drie delicten worden ook wel onder de noemer fraudedelicten geschaard. In deze bijdrage bespreken wij de voornaamste bestanddelen van deze vermogensdelicten, gaan wij in op relevante en recente jurisprudentie en proberen wij aanbevelingen te doen voor een effectieve verdediging.

Deze juridische nascholing bestaat uit drie blokken:

Blok A

Verduistering versus diefstal

Blok B

Valsheid in geschrift

Blok C

Oplichting is bedrog

Blok A bevat een uiteenzetting van de belangrijkste verschillen tussen diefstal en verduistering en een overzicht van recente jurisprudentie van beide delicten. In Blok B worden de relevante bestanddelen van het delict valsheid in geschrift besproken, inclusief een overzicht van recente jurisprudentie. En in Blok C wordt het delict oplichting onder de loep genomen. Omdat er – zoals gezegd – meer vermogensdelicten zijn waar de strafrechtpraktijk mee wordt geconfronteerd, is in deze reeks van dezelfde auteurs ook de cursus ‘Vermogensdelicten deel 2’ verschenen. Hierin staan de delicten witwassen, omkoping en faillissementsfraude centraal.

■ Doelstellingen

Na afloop van deze juridische nascholing:

- hebt u kennis van de invulling van de belangrijkste bestanddelen van de hier besproken vermogensdelicten;
- bent u bekend met de meest relevante jurisprudentie over deze delicten;
- bent u in beginsel in staat een verdachte bij te staan die wordt verdacht van één van deze delicten.

- *Opmerkingen* Deze nascholing is in drie gedeelten (Blok A t/m C) door te werken. U zult voor elk van deze blokken circa 1 uur nodig hebben. Mogelijk bekiijft de stof beter als u het programma in drie gedeelten doorwerkt.
- *Criteria toets* U slaagt voor de eindtoets als u minimaal 6 van de 10 vragen juist hebt beantwoord. U kunt tweemaal herkansen.
- *Over de docenten* Mr. Carolien Noorduyn werkt bij Noorduyn Vermeij Van Straalen advocaten in Den Haag en mr. Linda van der Hut bij Sjöcrona van Stigt Advocaten te Den Haag. Zij zijn gespecialiseerd in het bijstaan van verdachten in complexe fraude- en commune strafzaken. Carolien en Linda verzorgen allebei strafrechtelijk onderwijs in het kader van de permanente opleiding. Carolien was tevens als docent verbonden aan de beroepsopleiding van de NOVA en heeft meerdere publicaties op haar naam. Carolien en Linda zijn bij het schrijven van de eerste uitgave ondersteund door Dide Toonen die ten tijde van de totstandkoming van deze uitgave stage liep bij Sjöcrona van Stigt Advocaten. De bewerking en actualisering van deze tweede uitgave is van de hand van mr. Allard Altena, werkzaam bij Noorduyn Vermeij Van Straalen advocaten.

Om voor uzelf te bepalen wat uw kennis is van dit onderwerp, kunt u vrijblijvend de pre-toets maken. De resultaten van de pre-toets tellen niet mee voor uw eindscore.

- 1 Welke stelling(en) is/zijn juist?
  - I De essentie van het delict verduistering ex artikel 321 Sr zit hem in het misbruik maken van vertrouwen.
  - II Bij het delict diefstal ex artikel 310 Sr staat centraal de bescherming van eigendom en de opzettelijke gedraging een goed van een ander weg te nemen, met het oogmerk van wederrechtelijke toe-eigening.

A Beide stellingen zijn juist.
B Stelling I is juist, stelling II is onjuist.
C Stelling I is onjuist, stelling II is juist.
D Beide stellingen zijn onjuist.

- 2 Wat kan worden aangemerkt als geschrift?
  - I Een computerbestand
  - II Een foto
  - III Een brailleschrift
  - IV Een tekening

A Uitsluitend I
B III en IV
C I en III
D II en IV

- 3 Bij diefstal neemt de dader een goed weg dat aan een ander toebehoort, terwijl hij daar geen recht toe heeft. Wat is het kenmerkende onderscheid tussen diefstal en verduistering?
  - A** Bij verduistering neemt de dader een goed weg zonder dat hij daar het recht toe heeft en verbergt hij tevens de werkelijke aard of herkomst van het goed, dan wel wie de rechthebbende ervan is.
  - B** Bij verduistering heeft de dader het goed al rechtmatig onder zich, en eigent hij zich het vervolgens toe terwijl hij daar geen recht toe heeft.
  - C** Bij verduistering neemt de dader een goed weg terwijl hij daar geen recht toe heeft met het doel het goed slechts tijdelijk onder zich te houden en na verloop van tijd ongemerkt terug te geven.
  - D** Bij verduistering neemt de dader een goed weg zonder dat hij daar recht toe heeft, maar was hij zich er niet van bewust dat het goed aan een ander toebehoorde.

- 4 Welke stelling(en) is/zijn juist?
- I Het vervalsen van een handtekening onder een bestelorder is altijd strafbaar, ook al bestaat er bij de vervalsers geen intentie tot gebruik en wordt het stuk ook niet gebruikt.
  - II Een gecodeerde, niet zonder decoderingsapparaat leesbare tekst is een geschrift in de zin van artikel 225 Sr.
- A Beide stellingen zijn juist.
B Stelling I is juist, stelling II is onjuist.
C Stelling I is onjuist, stelling II is juist.
D Beide stellingen zijn onjuist.
- 5 Welk bestanddeel wordt vervuld in situaties waarin een oplichter inspeelt op een procedure waarin stelselmatig op basis van goed vertrouwen controle achterwege wordt gelaten?
- A Aannemen van een valse naam of van een valse hoedanigheid.
B Aanwenden van listige kunstgrepen.
C Samenweefsel van verdichtsels.
D Afhankelijk van de omstandigheden kunnen alle drie de bestanddelen worden toegepast.
- 6 Wat kan worden aangemerkt als een goed in de zin van artikel 310 Sr en artikel 321 Sr?
- I Pincodes en computergegevens
  - II Belminuten en credits
  - III Elektrische energie
  - IV Een virtueel masker in een online (computer)spel
- A I, II en III
B I, II en IV
C III en IV
D II, III en IV
- 7 In welke van de onderstaande gevallen is er sprake van goed dat 'toebehoort aan een ander' in de zin van artikel 310 Sr?
- I Kronen en stiftanden uit een lijk, door overlijden vermeendelijk toebehorend aan de erven.
  - II Een fiets met een kapot wiel en zonder slot op een openbare weg.
  - III Een onbeheerde brommer met een slot op een openbare weg.
  - IV Een maïskolf die na de oogst is achtergebleven op de akker.
- A I, III en IV
B I en III
C II en IV
D I, III en IV

- 8 Anne gaat benzine tanken en rijdt vervolgens weg zonder te betalen. In welke gevallen is er sprake van verduistering?
- I Anne verklaart dat zij ging tanken, terwijl zij wist dat ze daar geen geld voor had en dat zij dus zou weggrijden zonder voor de benzine te betalen.
  - II Anne verklaart dat zij ging tanken en dat zij daarna besloot dat zij geen zin had om voor de benzine te betalen.
  - III Anne verklaart dat zij ging tanken en voor de benzine wilde betalen, maar dat zij na het tanken plots ontdekte dat zij geen geld bij zich had en daarom zonder te betalen wegreed.
  - IV Anne beroept zich op haar zwijgrecht en verklaart niets.
- A** I en II
B I, II en III
C I en IV
D II en III

- 9 Welke stelling(en) is/zijn juist?
- I De wetgever heeft alle vormen van bedrog strafbaar willen stellen.
  - II Van oplichting is sprake wanneer de dader zich de toegang tot de plaats van het misdrijf verschaft of het weg te nemen goed onder zijn bereik heeft gebracht door middel van een valse sleutel, een valse order of een vals kostuum.
- A** Beide stellingen zijn juist.
B Stelling I is juist, stelling II is onjuist.
C Stelling I is onjuist, stelling II is juist.
D Beide stellingen zijn onjuist.

- 10 Wat is van doorslaggevend belang voor het antwoord op de vraag of een stuk de voor een bewezenverklaring van valsheid in geschrift vereiste bewijsbestemming heeft?
- I Als het bevoegde gezag die bewijsbestemming aan een geschrift toekent.
  - II De (maatschappelijke) geloofwaardigheid van het geschrift en of het voldoende substantieel is.
  - III Als de verdachte verklaart dat hij met het geschrift iets wilde bewijzen.
- A** I
B I en III
C II
D II en III

CASUS 1

Marjolein

Marjolein is gek op auto's en heeft haar oog laten vallen op een knalrode BMW Cabrio M6. Ondanks dat ze zich op het moment geen auto kan veroorloven, gaat ze toch even naar de garage om de auto te bewonderen en een proefrit te maken. Zodra ze, samen met de verkoper, in haar droomauto wegrijdt weet ze het: 'Deze auto is van mij'. Wanneer de verkoper op de terugweg uit de auto stapt om het hek van de parkeerplaats bij de garage te openen, grijpt Marjolein haar kans en rijdt weg. Na een week verdwijnt bij Marjolein het euforische gevoel over haar actie en maakt dit plaats voor schaamte. Ze besluit de auto op een afgelegen parkeerplaats te parkeren en vertelt niemand erover.

- a** Wanneer heeft een persoon een goed van een ander anders dan door misdrijf onder zich?

- b** Heeft Marjolein in casu de auto anders dan door misdrijf onder zich?

- c** Wanneer is er sprake van toe-eigenen?

- d** Levert de gedraging van Marjolein verduistering of diefstal op?

Artikel 310 Sr

Hij die enig goed dat geheel of ten dele aan een ander toebehoort wegneemt, met het oogmerk om het zich wederrechtelijk toe te eigenen, wordt, als schuldig aan diefstal, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren of geldboete van de vierde categorie.

en

Artikel 321 Sr

Hij die opzettelijk enig goed dat geheel of ten dele aan een ander toebehoort en dat hij anders dan door misdrijf onder zich heeft, wederrechtelijk zich toe-eigent, wordt, als schuldig aan verduistering, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren of geldboete van de vijfde categorie.

■ **Diefstal (artikel 310 Sr) en verduistering (artikel 321 Sr)**

Diefstal is één van de twee hoofddelicten van titel XXII van het Wetboek van Strafrecht ('Diefstal en stroperij'). Naast de algemene strafbaarstelling van diefstal in artikel 310 Sr worden in deze titel nog twee gekwalificeerde vormen van diefstal strafbaar gesteld. De eerste gekwalificeerde variant betreft artikel 311 Sr. In dit artikel worden diverse omstandigheden genoemd die strafverzwarend werken, zoals diefstal door twee of meer personen (artikel 311, eerste lid, onder 4, Sr) of diefstal met braak (artikel 311, eerste lid, onder 5, Sr). Artikel 311 Sr is met ingang van 1 januari 2020 overigens gewijzigd, waarbij voor de strafverzwarende omstandigheid 'diefstal in een woning' niet langer noodzakelijk is dat die diefstal heeft plaatsgevonden in de 'voor de nachtrust bestemde tijd' (artikel 311, eerste lid, onder 3, Sr). De tweede gekwalificeerde variant betreft artikel 312 Sr. In dit artikel worden drie strafverzwarende omstandigheden genoemd, die alle draaien om de combinatie van diefstal met geweld. De hoofdvorm is daarbij diefstal gecombineerd met het algemeen en niet nader gespecificeerde 'geweld of bedreiging met geweld' (artikel 312, eerste lid, Sr). Verder strafverzwarend is diefstal met geweld gecombineerd met één van de omstandigheden uit artikel 311 Sr (artikel 312, tweede lid, Sr). De ernstigste vorm van diefstal ten slotte is die waarbij vanwege de diefstal de dood van een ander wordt veroorzaakt (artikel 312, derde lid, Sr).

Verduistering is het hoofddelict van de gelijknamige titel XXIV van het Wetboek van Strafrecht en vormt het gronddelict voor de gekwalificeerde varianten van de artikelen 322 tot en met 323a Sr. De essentie van verduistering is dat er misbruik wordt gemaakt van andermans vertrouwen. Strafbaar is immers gesteld het wederrechtelijk toe-eigenen van een goed dat iemand 'anders dan door misdrijf onder zich heeft'. Kortom: het toe-eigenen van iets dat men rechtmatig, in goed vertrouwen onder zich heeft. Kwalificerende, strafverzwarende omstandigheden kunnen daarbij gelegen zijn in de hoedanigheid van de verduisteraar (bijvoorbeeld een werknemer,

zoals in artikel 322 Sr) of in de doelbestemming van het goed (bijvoorbeeld subsidies, zoals in artikel 323a Sr).

Deze algemene uiteenzetting doet vermoeden dat het onderscheid tussen de delicten helder is. In de praktijk blijkt dat niet altijd zo eenvoudig: er is een grijs gebied tussen de delicten, wat de beoordeling van een dossier en een dagvaarding soms lastig maakt.

■ **Onderscheid diefstal en verduistering**

Het kenmerkende onderscheid tussen diefstal en verduistering betreft de wegneming, in samenhang bezien met de vraag of ten tijde van die wegneming de dader het goed rechtmatig onder zich had. Bij diefstal neemt de dader een goed weg terwijl hij daar geen recht toe heeft. In het geval van verduistering heeft hij het goed al onder zich, rechtmatig, en eigent het zich dan pas toe terwijl hij daar geen recht toe heeft. Een voorbeeld illustreert dit het beste. Meneer X ziet de fiets van zijn buurman tegen het tuinhek staan, pakt de fiets en rijdt ermee weg. Aldus heeft hij zich schuldig gemaakt aan diefstal, want hij heeft tot het moment van wegneming geen relatie met die fiets. Maar als meneer X nu de fiets van de buurman leent met diens toestemming en vervolgens tegen de afspraak in besluit deze niet terug te geven, dan heeft hij de fiets verduisterd, aangezien hij op het moment van de wegneming de fiets rechtmatig onder zich had.

Dit op het eerste gezicht heldere onderscheid wil in de praktijk nog wel eens ontbreken. Wat te denken bijvoorbeeld van de volgende casus? Meneer Y wordt verdacht van het ontvreemden van benzine. Ten laste is gelegd 'diefstal en/of verduistering'. Uit het dossier blijkt dat op de camerabeelden van een tankstation te zien is dat meneer Y aan komt rijden, zijn auto voltankt en zonder te betalen weer wegrijdt. Is hier sprake van diefstal of van verduistering? Het antwoord op die vraag is van belang, want de rechter moet een keuze maken tussen de ten laste gelegde diefstal en verduistering. De rechter mag immers niet 'diefstal en/of verduistering' bewezen verklaren (HR 14 februari 2017, ECLI:NL:HR:2017:227, NJ 2017/137, m.nt. Kooijmans, r.o. 2.3.). Uit het enkele feit dat meneer Y tankt en direct wegrijdt is echter nog niet te bepalen of hij de benzine steelt of verduistert. Zo is er bij deze stand van zaken nog geen duidelijkheid over de voor de keuze van het bewezen te verklaren delict allesbepalende wil van meneer Y. Die wil maakt namelijk het verschil. Als de dader immers al voor het tanken de intentie had om niet te betalen, dan is er sprake van diefstal. Als de intentie om niet te betalen na het tanken ontstaat, dan is er sprake van verduistering. In dat laatste geval heeft de dader namelijk de benzine al rechtmatig onder zich.

Dat roept natuurlijk de praktische vraag op hoe die wil bepaald moet worden, zeker wanneer de verdachte zich op zijn zwijgrecht beroept? In de praktijk bleek dit een lastig te beantwoorden vraag, met nogal wat juridisch kunst- en vliegwerk tot gevolg. Om helderheid te verschaffen heeft de Hoge Raad in 2018 een overzichtsarrest gewezen dat

specifiek ziet op de afbakening tussen diefstal, verduistering, oplichting en flessentrekkerij als het gaat om tanken zonder te betalen (HR 20 maart 2018, ECLI:NL:HR:2018:367, NJ 2018/326, m.nt. Rozemond). In dit arrest onderstreept de Hoge Raad allereerst dat de “enkele omstandigheid dat de betrokkene de brandstof heeft getankt zonder te betalen” niet doorslaggevend is om te kunnen komen tot de keuze tussen een tenlastegelegde diefstal en verduistering. Voor een dergelijke bewezenverklaring is van belang om te bepalen wat de intentie van de verdachte is geweest (r.o. 2.2.1.). Om die intentie te bepalen moet gekeken worden naar de “feiten en omstandigheden van het geval”, met speciale aandacht voor de verklaring die de verdachte heeft afgelegd. Kwalificatie als diefstal is namelijk uitgesloten als de verdachte voldoende heeft aangevoerd “dat de intentie tot toe-eigening van de brandstof eerst na het tanken is ontstaan”. Dan ligt een bewezenverklaring van verduistering wel voor de hand (r.o. 2.2.2.). Zwijgt de verdachte, dan kan dat zwijgen op zichzelf genomen niet bijdragen tot het bewijs. Wel mag de rechter in een dergelijk geval bij zijn bewijsoverweging meewegen dat de verdachte geen aannemelijke verklaring heeft gegeven over wat zijn beweegredenen zijn geweest (r.o. 2.2.2.). Kortom: wie tankt zonder te betalen, direct wegrijdt en zich op zijn zwijgrecht beroept moet niet raar opkijken als de rechter in een dergelijk geval komt tot een bewezenverklaring van diefstal, ook al is de precieze wil van de dader nooit duidelijk geworden en was die misschien gericht op verduistering. Wat wel duidelijk is, is dat de Hoge Raad een dergelijk rechterlijk oordeel niet snel zal casseren nu het gaat om een feitelijk oordeel van de rechter (r.o. 2.2.2.).

Dit voorbeeld illustreert hoe dicht diefstal en verduistering bij elkaar kunnen liggen. Kennis van deze delicten is dus van groot belang om een adequate verdediging te kunnen voeren. De belangrijkste bestanddelen zullen wij daarom in het hierna volgende afzonderlijk bespreken.

A2

Belangrijkste bestanddelen

■ Enig goed

De vraag of iets als een ‘goed’ kan worden aangemerkt, lijkt op het eerste gezicht eenvoudig te beantwoorden. Door ontwikkelingen in de samenleving blijft dit echter van tijd tot tijd een punt van discussie. Zeker de verdergaande digitalisering van de samenleving leidt tot de nodige juridische vragen.

Wanneer is er sprake van een ‘goed’? Een goed heeft in ieder geval als “wezenlijke eigenschap [dat] degene die de feitelijke macht daarover heeft deze noodzakelijkerwijze verliest indien een ander zich de feitelijke macht erover verschafft” (HR 3 december 1996, ECLI:NL:HR: